

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

ΑΝΩΜΑΛΑ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΩΝ & ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ

→ Γενικά

Η ιδιότητα ή ποιότητα που φανερώνει ένα επίθετο μπορεί να υπάρχει σε δύο ή περισσότερα όντα, αλλά σε διαφορετικό βαθμό. Για να δηλώσουν το διαφορετικό αυτό βαθμό, τα επίθετα έχουν κανονικά ξεχωριστούς τύπους (μονολεκτικούς ή περιφραστικούς) που λέγονται βαθμοί των επιθέτων: *Σοφός μὲν Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δ' ἀπάντων σοφώτατος Σωκράτης.*

Οι βαθμοί των επιθέτων είναι τρεις:

1) Όταν το επίθετο φανερώνει απλώς μια ιδιότητα ή ποιότητα ενός όντος, χωρίς σύγκριση προς άλλο, λέγεται επίθετο *θετικού* βαθμού ή απλώς θετικό: *ὁ δίκαιος ἀνὴρ.*

2) Όταν το επίθετο φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε βαθμό ανώτερο συγκριτικά προς ένα άλλο ή προς πολλά άλλα που λογαριάζονται σαν ένα, λέγεται επίθετο *συγκριτικού* βαθμού, ή απλώς συγκριτικό: *Οὗτός ἐστι δικαιότερος ἐκείνου.*

3) Όταν το επίθετο φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε πολύ μεγάλο βαθμό ανώτερο από όλα τα άλλα του ίδιου είδους, λέγεται επίθετο *υπερθετικού* βαθμού ή απλώς υπερθετικό· και:

α) το υπερθετικό που φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα στον πιο μεγάλο βαθμό συγκριτικά προς όλα τα άλλα του ίδιου είδους μαζί λέγεται υπερθετικό *σχετικό*: *Ἀριστείδης ἦν δικαιοτάτος πάντων τῶν Ἀθηναίων.*

β) το υπερθετικό που φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε πολύ μεγάλο βαθμό, απόλυτα, χωρίς να γίνεται σύγκριση προς άλλα, λέγεται υπερθετικό *απόλυτο*: *Οὗτός ἐστι δικαιοτάτος.*

Το συγκριτικό και το υπερθετικό ενός επιθέτου μαζί λέγονται μ' ένα όνομα παραθετικά του επιθέτου.

Όπως στη νέα ελληνική, έτσι και στην αρχαία, τα παραθετικά των επιθέτων σχηματίζονται ή με μία λέξη (και τότε λέγονται μονολεκτικά) ή με δύο λέξεις (και τότε λέγονται περιφραστικά).

→ Ανώμαλα παραθετικά επιθέτων

Μερικά επίθετα της αρχαίας ελληνικής δε σχηματίζουν τα παραθετικά τους με τις παραθετικές καταλήξεις *-τερος, -τατος*, παρά παίρνουν στο συγκριτικό την κατάληξη *-ίων* (αρσ. και θηλ.), *-ιον* (ουδέτ.) και στο υπερθετικό την κατάληξη *-ιστος, -ιστη, -ιστον*. Επειδή τα παραθετικά αυτά σχηματίζονται πολλές φορές με διάφορες φθογγικές παθήσεις ή και με θέμα διαφορετικό από το θέμα του θετικού, λέγονται **ανώμαλα παραθετικά**. Τα επίθετα αυτά είναι:

Θετικός		Συγκριτικός	Υπερθετικός	(θέμα)
1. αἰσχροῦς	ὁ, ἡ αἰσχιῶν	τὸ αἰσχίον	αἰσχιστος	(αἰσχ-, πβ. αἰσχ-ος)
2. ἐχθροῦς	ὁ, ἡ ἐχθίων και ομαλά	τὸ ἐχθιον ἐχθρό-τερος	ἐχθιστος ἐχθρό-τατος	(ἐχθ-, πβ. ἐχθ-ος = ἐχθρα) (ἐχθρο-)
3. ἡδύς	ὁ, ἡ ἡδίωv	τὸ ἡδιον	ἡδιστος	(ἡδ-)
4. καλός	ὁ, ἡ καλλίων	τὸ κάλλιον	κάλλιστος	(καλλ-, πβ. κάλλ-ος)
5. μέγας	ὁ, ἡ μείζωv	τὸ μείζον	μέγιστος	(μεγ-)
6. ῥάδιος	ὁ, ἡ ῥάωv	τὸ ῥᾶον	ῥᾶστος	(ῥα-)
7. ταχύς	ὁ, ἡ θάπτωv	τὸ θᾶπτον	τάχιστος	(θαχ-)
8. ἀγαθός	ὁ, ἡ ἀμείνωv	τὸ ἄμεινον	ἄριστος	(ἀμεν- και ἀρ-, πβ. ἀρ-ετή)
»	ὁ, ἡ βελτίωv	τὸ βέλτιον	βέλτιστος	(βελτ-)
»	ὁ, ἡ κρείπτωv	τὸ κρείπτον	κράπιστος	(κρετ-, κρατ-, πβ. κράτ-ος)
»	ὁ, ἡ λῶωv	τὸ λῶον	λῶστος	(λω-)
9. κακός	ὁ, ἡ κακίων	τὸ κάκιον	κάκιστος	(κακ-)
»	ὁ, ἡ χεῖρωv	τὸ χεῖρον	χεῖριστος	(χερ-, χειρ-)
10. μακρός		μακρό-τερος	μακρό-τατος	(ομαλά)
»		—	μήκιστος	(μηκ-, πβ. μήκ-ος)
11. μικρός		μικρό-τερος	μικρό-τατος	(ομαλά)

»	ὁ, ἡ ἐλάττων	τὸ ἔλαττον	ἐλάχιστος	(ἐλαχ-)
»	ὁ, ἡ ἥττων	τὸ ἥττον	επίρρ. ἥκιστα	(ἥκ-)
12. ὀλίγος	ὁ, ἡ μείων	τὸ μείον	ὀλίγιστος	(με-, ὀλιγ-)
13. πολὺς	ὁ, ἡ πλείων	τὸ πλεόν	πλεῖστος	(πλε-)

→ Παραθετικά επιρρημάτων

Πολλά **επιρρήματα** της αρχαίας επιδέχονται σύγκριση και γι' αυτό σχηματίζουν **παραθετικά** (ὅπως και στη νέα: *ωραία – ωραιότερα ἢ πιο ωραία – ωραιότατα ἢ πάρα πολὺ ωραία*).

Σχηματίζουν ἔτσι παραθετικά στην αρχαία ελληνική:

1) Επιρρήματα σε **-ως** που παράγονται ἀπὸ ἐπίθετα. Τα επιρρήματα αὐτά στον συγκριτικό ἔχουν τύπο ὅμοιο με την ενική αιτιατ. του ουδετ. του συγκριτικού ἐπιθέτου και στον υπερθετικό ἔχουν τύπο ὅμοιο με την πληθυντική αιτιατ. του ουδετέρου του υπερθετικού ἐπιθέτου:

(δίκαιος)	δικαίως	δικαιότερον	δικαιοτάτα
(σοφὸς)	σοφῶς	σοφώτερον	σοφώτατα
(ἀληθής)	ἀληθῶς	ἀληθέστερον	ἀληθέστατα
(σώφρων)	σωφρόνως	σωφρονέστερον	σωφρονέστατα
(ἡδύς)	ἡδέως	ἡδιον	ἡδιστα
(καλὸς)	καλῶς	κάλλιον	κάλλιστα κ.ά.

2) Τα επιρρήματα *εὖ* (ἀντίστοιχο του ἐπιθέτου ἀγαθός), *ὀλίγον* και *πολύ*:

εὖ – ἄμεινον – ἄριστα και βέλτιον – βέλτιστα και κρεῖττον – κράτιστα.
ὀλίγον – μείον – ὀλίγιστα και ἔλαττον – ἐλάχιστα και ἥττον – ἥκιστα.
πολύ – πλεόν – πλεῖστα (ἢ πλεῖστον).

3) Το ἐπίρρ. *μάλα* (= πολὺ), που οι τρεις βαθμοὶ του εἶναι: θετ. *μάλα* – συγκριτ. *μᾶλλον* – υπερθ. *μάλιστα*.

4) Μερικά τοπικά επιρρήματα που παίρνουν παραθετικές καταλήξεις **-τέρω, -τάτω**:

θετ.	ἄνω	συγκρ.	ἀνωτέρω	υπερθ.	ἀνωτάτω
»	ἄπωθεν (=μακριά)	»	ἀπωτέρω	»	ἀπωτάτω
»	ἐγγύς (= κοντά)	»	ἐγγυτέρω	»	ἐγγυτάτω και
»	»	»	ἐγγύτερον	»	ἐγγύτατα και
»	»	»	ἐγγιον	»	ἐγγιστα
»	ἔξω	»	ἐξωτέρω	»	ἐξωτάτω
»	ἔσω (και εἶσω)	»	ἐσωτέρω	»	ἐσωτάτω
»	κάτω	»	κατωτέρω	»	κατωτάτω
»	πόρρω	»	πορρωτέρω	»	πορρωτάτω
»	πέρα	»	περαιτέρω	»	—

5) Μερικά χρονικά επιρρήματα με παραθετικές καταλήξεις **-(αί)τερον, -(αί)τατα**

θετ.	πάλαι	συγκρ.	παλαιότερον	υπερθ.	παλαιάτα
»	πρωί	»	πρωιαίτερον	»	πρωιαίτατα ἢ
»	»	»	πρωαίτερον	»	πρωαίτατα
»	ὀψέ (= αργά)	»	ὀψιαίτερον	»	ὀψιαίτατα

Και τα παραθετικά των επιρρημάτων, ὅπως και των ἐπιθέτων, εκφέρονται κάποτε περιφραστικά με το *μᾶλλον, μάλιστα* και το θετικό· π.χ.

θετ.	σοφῶς	συγκρ.	μᾶλλον σοφῶς	υπερθ.	μάλιστα σοφῶς
»	ἡδέως	»	μᾶλλον ἡδέως	»	μάλιστα ἡδέως

Λίγη εξάσκηση...

1. Να γίνει ἀντικατάσταση σε ὅλους τους βαθμούς, των παρακάτω τύπων: *μεγάλης, πολλά, ὀλίγος, μείζονας (αρσενικό), ταχίστην, ἀγαθοῖς, μείζοσι(ν), πλείω, ἄριστοι, μηκίστη*